

Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden sääntely eri maissa

SELVITYKSIÄ JA OHJEITA
UTREDNINGAR OCH ANVISNINGAR

Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden sääntely eri maissa

KUVAILULEHTI

25.11.2014

Julkaisun nimi	Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden sääntely eri maissa
Tekijä	Sanna Mustasaari, Johanna Hossa
Oikeusministeriön julkaisu	55/2014 Selvityksiä ja ohjeita
OSKARI numero	OM 14/41/2010
ISSN-L	1798-7067
ISSN (PDF)	1798-7067
ISBN (PDF)	978-952-259-419-8
URN	URN:ISBN:978-952-259-419-8
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-419-8
Asia- ja avainsanat	avioliitto, rekisteröity parisuhde
Tiivistelmä	Muistiossa käsitellään samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteiden sääntelyä eri oikeusjärjestelmissä. Muistio pohjautuu oikeusministeriössä vuonna 2010 laadittuun muistioon samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteiden sääntelystä (selvityksiä ja ohjeita 83/2010).

PRESENTATIONSBLAD

25.11.2014

Publikationens titel	Hur parförhållanden mellan personer av samma kön regleras i olika länder
Författare	Sanna Mustasaari, Johanna Hossa
Justitieministeriets publikation	55/2014 Utredningar och anvisningar
OSKARI nummer	OM 14/41/2010
ISSN-L	1798-7067
ISSN (PDF)	1798-7067
ISBN (PDF)	978-952-259-419-8
URN	URN:ISBN:978-952-259-419-8
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-419-8
Sak- och nyckelord	äktenskap, registrerat partnerskap
Referat	I denna promemoria behandlas hur samkönade parförhållanden regleras i olika rättssystem. Promemorian baserar sig på promemorian Reglering av parförhållanden mellan personer av samma kön (utredningar och anvisningar 83/2010), som sammanställdes på justitieministeriet 2010.

SISÄLLYS

1	Tiivistelmä _____	8
2	Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden sääntely eri maissa _____	9
2.1	Yleistä _____	9
2.2	Eri maiden lainsäädäntöratkaisuja koskien samaa sukupuolta olevien avioliittoa _____	10
2.2.1	Ruotsi _____	10
2.2.2	Norja _____	12
2.2.3	Tanska _____	14
2.2.4	Islanti _____	15
2.2.5	Alankomaat _____	15
2.2.6	Belgia ja Ranska _____	16
2.2.7	Espanja ja Portugali _____	17
2.2.8	Yhdysvallat _____	17
2.2.9	Kanada, Etelä-Afrikka ja Argentiina _____	18
2.3	Eri maiden lainsäädäntöratkaisuja koskien rekisteröityä parisuhdetta _____	20
2.3.1	Saksa _____	20
2.3.2	Itävalta _____	20
2.3.3	Sveitsi _____	21
2.3.4	Viro _____	21
	LÄHTEET _____	22

Oikeusministeriö
Muistio
13.10.2014

SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIEN PARISUHTEIDEN SÄÄNTELY ERI MAISSA

1 Tiivistelmä

Oikeusministeriössä laadittiin vuonna 2010 muistio samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteiden sääntelystä (selvityksiä ja ohjeita 83/2010). Tällöin samaa sukupuolta olevien avioliitto tunnettiin kolmessa Pohjoismaassa sekä viidessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Päivitetty vertailu osoittaa, että samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliitto on kansainvälisesti katsoen yleistymässä. Tällä hetkellä se tunnetaan neljässä Pohjoismaassa viidestä. Euroopan unionissa samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliitto on hyväksytty yhdeksässä maassa 28:sta. Lisäksi useissa maissa käydään parhaillaan keskustelua samaa sukupuolta olevien avioliiton laillistamisesta. Kun Tanska vuonna 1989 antoi samaa sukupuolta olevien pareille mahdollisuuden rekisteröidä parisuhteensa, monet valtiot seurasivat esimerkkiä 1990-luvulla.

Jos Suomi hyväksyisi samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliiton, muutos olisi oikeudellisilta vaikutuksiltaan vähäinen, sillä parisuhteen rekisteröinti tuottaa miltei kaikissa suhteissa samat vaikutukset kuin avioliiton solmiminen. Ainoa osapuolia koskeva ero on siinä, että parisuhdepuoliso ei voi suoraan lain nojalla saada puolisonsa sukunimeä. Lisäksi on lapsiin liittyviä eroja: parisuhdepuolisoilla ei ole mahdollisuutta adoptoida yhdessä lasta (nk. vieraslapsiadoptio), eikä isyysolettamaa sovelleta rekisteröidyssä parisuhteessa.

2 Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden sääntely eri maissa

2.1 Yleistä

Tällä hetkellä samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat solmia avioliiton Ruotsissa, Norjassa, Islannissa, Tanskassa, Alankomaissa, Belgiassa, Luxemburgissa¹, Ranskassa, Espanjassa, Portugalissa, Kanadassa, Argentiinassa, Brasiliassa, Uruguayssa, Etelä-Afrikassa ja Uudessa-Seelannissa. Yhdistyneessä kuningaskunnassa samaa sukupuolta olevien avioliiton ovat laillistaneet Englanti ja Wales sekä Skotlanti. Yhdysvalloissa samaa sukupuolta olevat voivat solmia avioliiton useissa osavaltioissa sekä Columbia Districtin alueella. Samaa sukupuolta olevien avioliitto on mahdollinen myös Meksikossa Mexico Cityssä ja Quintana Roon osavaltiossa.

Samaa sukupuolta olevien avioliitot tunnustetaan lisäksi joissakin valtioissa, vaikka avioliiton solmiminen ei niissä olekaan mahdollista. Israel tunnustaa muualla solmitut samaa sukupuolta olevien avioliitot, ja Alankomaille kuuluvat Aruba, Curaçao ja Sint Maarten tunnustavat Alankomaissa solmitut samaa sukupuolta olevien parien avioliitot.

Samaa sukupuolta olevat parit on useissa maissa pyritty saattamaan perheoikeudellisen suojan piiriin rekisteröityä parisuhdetta koskevilla laeilla. Samaa sukupuolta olevat parit voivat rekisteröidä suhteensa Euroopan maista Suomessa, Saksassa, Itävallassa, Sveitsissä, Irlannissa, Liechtensteinissa, Tšekin tasavallassa, Unkarissa, Sloveniassa, Kroatiaassa, Maltalla, Andorrassa ja Virossa².

Erot homo- ja heteroparien oikeusasemassa voivat vaihdella esimerkiksi sen suhteen, voivatko samaa sukupuolta olevat parit adoptoida tai saada hedelmöityshoitoja. Parit voivat olla aineellisen lainsäädännön kannalta samassa oikeusasemassa, vaikka samaa sukupuolta ja eri sukupuolta oleville pareille olisi eri parisuhdeinstituutiot. Esimerkiksi Ruotsissa rekisteröidyssä parisuhteessa olevat olivat adoption suhteen vastaavassa asemassa kuin avioparit jo ennen kuin avioliittoinstituutiota laajennettiin koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja. Tanskassa rekisteröidyssä parisuhteessa olevat ovat heinäkuusta 2010 saakka voineet adoptoida yhdessä, ja hedelmöityshoitoja on vuodesta 2006 annettu naisille riippumatta heidän parisuhdetilanteestaan. Toisaalta

¹ Asiaa koskeva lakiesitys hyväksyttiin kesäkuussa 2014 ja tulee voimaan alkuvuodesta 2015.

² Asiaa koskeva lakiesitys hyväksyttiin 9.10.2014 ja tulee voimaan vuoden 2016 alussa.

eroja samaa sukupuolta olevien ja eri sukupuolta olevien parien oikeudellisessa asemassa voi olla, vaikka parisuhdeinstituutio olisikin kaikille sama.

Osa Euroopan maista torjuu samaa sukupuolta olevien parisuhteet täysin. Samaa sukupuolta olevat eivät voi solmia oikeusvaikutuksellista parisuhdetta Euroopan maista esimerkiksi Venäjällä, Latviassa, Liettuassa, Kreikassa, Kyproksella, Italiassa, Puolassa, Ukrainassa, Valko-Venäjällä, Slovakiassa, Romaniassa, Moldovassa ja Balkanin maissa.³

2.2 Eri maiden lainsäädäntöratkaisuja koskien samaa sukupuolta olevien avioliittoa

2.2.1 Ruotsi

Samaa sukupuolta olevien avioliitto tuli mahdolliseksi 1.5.2009 voimaan tulleessa avioliittolain (äktenskapsbalken) uudistuksessa. Avioliittolain ensimmäistä pykälää muutettiin siten, että uuden sanamuodon mukaan puolisoita ovat kaksi henkilöä, jotka ovat keskenään solmineet avioliiton.

1 § De två som ingår äktenskap med varandra blir makar.

Samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröimistä koskenut laki (partnerskapslagen) kumottiin avioliittolain muuttamisen yhteydessä, eikä rekisteröityä parisuhdetta voi enää solmia. Rekisteröidyn parisuhteen instituutio kuitenkin säilyy, ja parisuhteen sa rekisteröineet pysyvät rekisteröidyssä parisuhteessa kunnes parisuhde joko purkautuu tai muutetaan avioliitoksi. Yhteinen hakemus parisuhteen muuttamiseksi avioliitoksi jätetään Skatteverketille tai pari voidaan vihkiä avioliittoon heidän niin halutessaan. Mahdollisuudelle hakea parisuhteen muuntamista avioliitoksi tai vihkimiselle ei ole määräaika.⁴

³ Kootusti tietoa eri maiden lainsäädännöstä koskien samaa sukupuolta olevien parien parisuhdetta on mm. ILGAn (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association) verkkosivuilla sekä vapaasti käyttäjien muokattavissa olevassa wikipedia-verkkotietosanakirjassa:

http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country

<http://ilga.org/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage

http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_legislation_around_the_world

⁴ Ruotsin oikeusministeriön tiedote, Könsneutrala äktenskap och vigsel – Faktblad

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/11386/a/125581>.

Avioliittolain muutos ei aiheuttanut muutoksia vanhemmuutta koskevaan lakiin (föräldrabalken). Lain 1 luvun 9 §:n mukaan jos lapsi on syntynyt hedelmöityshoidon avulla ja äidin puoliso, parisuhdekumppani tai avopuoliso on antanut tähän suostumuksensa, hänet katsotaan lapsen vanhemmaksi. Vanhemmuus vahvistetaan joko tunnustamisella tai tuomiolla.⁵ Säännös koskee myös naispareja. Lain adoptiota koskevan 4 luvun mukaan puoliset voivat adoptoida vain yhdessä, ja rekisteröidyssä parisuhteessa olevat on rinnastettu avioliitossa oleviin 1.2.2003 alkaen.⁶ Lisäksi toinen puolisoista voi adoptoida puolison lapsen tai ottolapsen.

Kirkon suhtautuminen samaa sukupuolta olevien avioliittoon. Avioliittolain (äkenskapsbalken) 4 luvun 3 §:n mukaan papit tai muut asiaa koskevassa laissa (lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund) tarkoitetut uskontokunnan viranhaltijat sekä lääninhallituksen määräämät henkilöt ovat toimivaltaisia toimimaan vihkiöinä. Papeilla tai uskontokunnan viranhaltijoilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta vihkiä pariskuntia avioliittoon.

Ruotsin kirkko salli samaa sukupuolta olevien parien avioliittoon vihkimisen lokakuussa 2009 järjestetyssä kirkolliskokouksessa. Samassa yhteydessä kirkolliskokous vahvisti vihkikaavan sekä samaa sukupuolta että eri sukupuolta oleville pareille.

Ruotsin kirkolla on vihkimisoikeus, ja kaikilla kyseiseen kirkkoon kuuluvilla on oikeus sukupuolineutraaliin vihkimiseen kirkon järjestyksen mukaan. Kirkko kutsuu tätä vihkimisvelvollisuudeksi. Kirkkoherralla on velvollisuus huolehtia, että pappi suorittaa vihkimisen. Yksittäisellä papilla on vihkimisoikeus, mutta ei kuitenkaan vihkimisvelvollisuutta. Näin ollen kirkollisella vihkiäjällä on oikeus kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia pareja.

⁵ SOU 2007:17, s. 102–103. Hedelmöityshoitojen seurauksena syntyvän lapsen vanhemmuutta koskevassa selvityksessä (Föräldraskap vid assisterad befruktning SOU 2007:3) ehdotetaan lisäksi, että isyysolettamaa laajennettaisiin koskemaan myös näitä tilanteita.

⁶ SOU 2007:17, s. 104.

2.2.2 Norja

Samaa sukupuolta olevien avioliitto tuli mahdolliseksi avioliittoa koskevan lain (ekteskapsloven) uudistuksessa, joka astui voimaan 1.1.2009. Avioliittolain ensimmäistä pykälää muutettiin siten, että uudessa säännöksen mukaan kaksi henkilöä, jotka ovat joko eri tai samaa sukupuolta, voivat solmia avioliiton.

§ 1. Kjønn

To personer av motsatt eller samme kjønn kan inngå ekteskap.

Ennen avioliittolain muutosta samaa sukupuolta olevat henkilöt olivat voineet virallistaa suhteensa samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhdetta koskevan lain (partnerskapslov) mukaan. Avioliittolain muuttamisen yhteydessä Partnerskapslov kumottiin, ja avioliittolain 95 §:ään sisällytettiin säännös rekisteröidyn parisuhteen muuttamisesta avioliitoksi.

Parisuhdekumppanit voivat yhteisestä hakemuksesta saada parisuhteensa muutetuksi avioliitoksi. Hakemus tehdään väestörekisteriviranomaiselle. Avioliittolain 95 §:ään sisällytettiin myös siirtymäsäännökset rekisteröidyistä parisuhteista niitä pariskuntia varten, jotka eivät halua muuttaa rekisteröityä parisuhdettaan avioliitoksi.

§ 95. Overgangsregler for registrert partnerskap

Et registrert partnerskap har med de unntak som følger av denne bestemmelsen, samme rettsvirkninger som et ekteskap.

Bestemmelser i norsk lovgivning som omhandler ekteskap og ektefeller, gjelder tilsvarende for registrert partnerskap og registrerte partnere. Adopsjonslovens regler om ektefeller skal likevel ikke gjelde for registrerte partnere. Den ene registrerte partneren kan likevel adoptere den andre partnerens barn, jf. adopsjonsloven § 5 a annet ledd.

En sak om oppløsning av registrert partnerskap som er inngått her i landet, kan alltid reises for norsk domstol.

Et partnerskap som er inngått i utlandet, anerkjennes her i riket dersom partnerskapet er gyldig inngått i inngåelseslandet. Et partnerskap anerkjennes likevel ikke dersom dette åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden (ordre public). § 18 a annet ledd gjelder tilsvarende.

Et partnerskap som er registrert her i landet og ikke oppløst, vil etter samtykke fra begge partnerne gjelde som et ekteskap. Partnerne skal i så fall fremsette en begjæring overfor folkeregistermyndigheten om at partnerskapet skal gjelde

som ekteskap. Folkeregistermyndigheten skal på grunnlag av begjæringen registrere partnerne som gift, og gi partnerne en datert bekreftelse.

Äitiydestä ja isyydestä säädetään lapsilaissa (barneloven). Avioliittolain muutoksen ohella lapsilakia muutettiin siten, että mahdollistettiin juridinen vanhemmuus äidin samaa sukupuolta olevalle puolisolle tai parisuhdekumppanille. Lain 3 §:n mukaan äidin samaa sukupuolta olevan kumppania pidetään lapsen ”oheisäitinä” (medmor), jos hän on antanut hedelmöityshoitoon suostumuksensa. Lain 4 a §:n mukaan äidin samaa sukupuolta olevaa avio- tai avopuolisoa pidetään lapsen ”oheisäitinä” avioliittoon perustuvan olettaman, tunnustamisen tai tuomion perusteella. Lapsella ei voi olla sekä isää että ”oheisäitiä”.⁷

4a. Medmorskap til barnet

Som medmor til barnet skal reknast moras kvinnelige ektefelle eller sambuar, dersom medmorskapen følgjer av ekteskap, vedgåing eller dom.

Eit barn kan ikkje ha både ein far og ei medmor.

Reglar i lov eller forskrift som gjeld om eller for ein far, gjeld på same vis om el-ler for ei medmor.

Departementet kan ved forskrift gje utfyllande reglar om fastsetjing av medmorskap etter §§ 3 og 4 i denne lova.

Adoptiolain (adopsjonslov) mukaan aviopuolisot voivat adoptoida yhdessä. Avioliittolain muutoksen jälkeen säännös koskee myös samaa sukupuolta olevia aviopuolisoita. Adoptiolain 5 a §:ään kuitenkin lisättiin maininta siitä, ettei puoliso voi adoptoida toisen puolison adoptiolasta, jos puoliset ovat keskenään samaa sukupuolta ja lapsi on lähtöisin maasta, joka ei salli tällaista adoptiota.

Avioliittolain muutoksen yhteydessä muutettiin hedelmöityshoitoa koskevaa lakia (bioteknologiloven). Uusien säännösten mukaan inseminaatiohoitoa voidaan antaa myös naisparille, jotka ovat keskenään avioliitossa tai avioliitonomaisessa suhteessa. Aiemman lain mukaan hedelmöityshoitoa voitiin antaa vain heteroparisuhteessa olevalle naiselle. Yksin olevalle naiselle hedelmöityshoitoa ei anneta.⁸

Kirkon suhtautuminen samaa sukupuolta olevien avioliittoon. Norjassa kirkko ei voi tällä hetkellä pätevästi vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja avioliittoon. Avioliittolain (ekteskapsloven) 16 (1) §:n mukaan kirkossa solmittu avioliitto on pätemätön, jos kirkon omaa avioliittoliturgiaa ei noudateta. Norjan kirkko on jo useamman vuoden ajan yrittänyt laatia avioliittoliturgiaa samaa sukupuolta

⁷ Ot.prp.nr.33 (2007–2008), s. 71–72.

⁸ Bioteknologiloven, lain 2 luvun 2 ja 3 §.

oleville aviopareille, mutta ei ole vielä onnistunut saamaan kirkolliskokouksen hyväksyntää millekään liturgialle. Useat kirkot ovat ratkaisseet ongelman siten, että ne järjestävät samaa sukupuolta oleville pareille kirkollisia toimituksia, joissa rukoillaan parin avioliiton puolesta. Tämän lisäksi parin tulee kuitenkin järjestää siviilivihkiminen normaaliin tapaan.

2.2.3 Tanska

Tanskassa samaa sukupuolta olevien avioliitto tuli mahdolliseksi 15.6.2012 voimaan tulleella avioliittolain muutoslailla (lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, lov om ægteskabets retsvirkninger og retsplejeloven og om ophævelse af lov om registreret partnerskab). Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain kumon-neella muutoslailla avioliittolain ensimmäistä pykälää muutettiin siten, että sekä eri sukupuolta että samaa sukupuolta olevat kaksi henkilöä voivat solmia avioliiton.⁹

§ 1. Loven finder anvendelse på ægteskab mellem to personer af forskelligt køn og mellem to personer af samme køn.

Jo solmitut rekisteröidyt parisuhteet voidaan hakemuksesta muuttaa avioliitoksi, mutta uusien rekisteröityjen parisuhteiden solmiminen ei enää ole mahdollista. Lainmuutoksilla samaa sukupuolta oleville pareille annettiin mahdollisuus mennä naimisiin maistraattien lisäksi Tanskan kansankirkossa.¹⁰ Avioparit voivat sukupuolesta riippumatta adoptoida yhdessä lapsen, joskin rekisteröidyssä parisuhteessa olevien parien yhteinen adoptio mahdollistettiin jo ennen avioliittolain muutosta vuonna 2010.¹¹

Kirkon suhtautuminen samaa sukupuolta olevien avioliittoon. Tanskan evankelis-luterilainen kirkko hyväksyy samaa sukupuolta olevien parien avioliittoon vihkimisen, ja useita samaa sukupuolta olevia pareja on vihitty kirkossa. Yksittäisellä papilla on kuitenkin oikeus kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevaa paria.

⁹ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142282>

¹⁰ <http://www.pewforum.org/2013/12/19/gay-marriage-around-the-world-2013/>

¹¹ http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/denmark/legal
<http://politiken.dk/newsinenglish/ECE963619/gay-adoption-on-the-lawbooks/>

2.2.4 Islanti

Samaa sukupuolta olevien avioliitto tuli mahdolliseksi avioliittolain uudistuksessa, joka tuli voimaan 27.6.2010. Muutoslailla (lög um breytingar á hjúskaparlögum og fleiri lögum og um brottfall laga um staðfesta samvist – ein hjúskaparlög) avioliittolain aiempi sanamuoto ”mies ja nainen” korvattiin sanamuodolla ”kaksi yksilöä”. Rekisteröidyistä parisuhteista annettu laki kumottiin, ja rekisteröity parisuhde voidaan muuntaa avioliitoksi puolisoitten hakemuksesta.

Myös lapsia koskevaan lakiin tehtiin muutos koskien hedelmöityshoidon seurauksena syntyvän lapsen vanhempia. Jos lapsen äiti on avioliitossa naisen kanssa, tulee puolisosta syntyvän lapsen vanhempi ilman adoption kaltaista järjestelyä. Avioliitossa olevat henkilöt voivat sukupuolesta riippumatta yhdessä adoptoida lapsen, mutta tämä on koskenut myös rekisteröidyssä parisuhteessa olevia pareja.¹²

Kirkon suhtautuminen samaa sukupuolta olevien avioliittoon. Islannin evankelis-luterilainen kirkko sallii samaa sukupuolta olevien pariin avioliittoon vihkimisen. Yksittäisellä papilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja. Kirkossa vihittyjen samaa sukupuolta olevien aviopariin määräästä ei ole saatavilla tilastoja, mutta kirkon mukaan samaa sukupuolta olevien pariin vihkimiset ovat erittäin harvinaisia.

2.2.5 Alankomaat

Alankomaissa parisuhteensa virallistavilla henkilöillä on huhtikuusta 2001 saakka ollut käytössään kolme eri tapaa saada parisuhteelleen oikeusvaikutuksia. Pariskunta voi siviililain (Burgerlijk Wetboek) 1 kirjan mukaan solmia niin sanotun siviiliavioliiton, rekisteröidä parisuhteensa tai tehdä yhteistä taloutta koskevan sopimuksen. Kaikki kolme parisuhdemuotoa ovat sekä hetero- että homopariin käytettävissä.

Avioliitto voidaan muuntaa rekisteröidyksi parisuhteeksi tai rekisteröity parisuhde avioliitoksi. Avioliitolla ja rekisteröidyllä parisuhteella on samat oikeusvaikutukset, ja

¹² Ajantasaisia käännöksiä Islannin lain sisällöstä ei toistaiseksi ole saatavilla. Kirjoitettu perustuu Islannin oikeusministeriöltä saatuihin tietoihin.

puolisoiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan 6 luvun, aviovarallisuutta koskevan 7 luvun ja sopimuksia koskevan 8 luvun säännöksiä sovelletaan sekä avioliittoon että rekisteröityyn parisuhteeseen.¹³

Kaksi henkilöä voi yhdessä adoptoida lapsen, jos heidän väliselleen avioliitolle ei ole estettä ja he ovat asuneet yhdessä kolmen vuoden ajan.¹⁴ Avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevat henkilöt ovat sukupuolestaan riippumatta lapsen syntyessä yhteisesti vanhempainvastuussa lapsesta, ellei lapsella ole muuta vanhempaa.¹⁵ Vanhempainvastuu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että äidin kumppanista tulisi lapsen juridinen vanhempi, eivätkä lapsi ja vanhempainvastuussa oleva esimerkiksi peri toisiaan. Vanhempainvastuu merkitsee myös elatusvelvollisuutta lasta kohtaan. Vuodesta 1998 saakka on ollut mahdollista saada vahvistetuksi myös parisuhdekumppanin vanhempainvastuu, jos puolison lapsen adoptoiminen ei jostakin syystä ole mahdollista tai osapuolet eivät halua sitä.¹⁶

2.2.6 Belgia ja Ranska

Belgian siviililain (Code Civil) mukaan samaa sukupuolta olevat ovat voineet solmia avioliiton vuodesta 2003 alkaen. Erillistä parisuhdelakia ei ole, mutta sukupuolesta riippumatta yhdessä asuvat henkilöt voivat pyytää yhdessä asumisensa laillistamista ja rekisteröimistä julkiselta notaarilta. Kaikki avioliiton oikeusvaikutukset koskevat samalla tavoin sekä samaa sukupuolta että eri sukupuolta olevia pareja. Avioparit voivat sukupuolesta riippumatta adoptoida yhdessä ja myös perheen sisäinen adoptio on mahdollinen, mutta samaa sukupuolta olevien avioliitosta ei seuraa esimerkiksi ”oheisvanhemmuuden” kaltaista järjestelyä suhteessa samaa sukupuolta olevan puolison lapseen.¹⁷

¹³ The Civil Code of the Netherlands, s. 30, 44, 45 ja 65.

Ot.prp.nr.33, s. 43.

Ks. myös Alankomaiden oikeusministeriön verkkosivuilla aiheesta:

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/trouwen-samenlevingscontract-en-geregistreerd-partnerschap>

¹⁴ The Civil Code of the Netherlands, s. 78–79.

Ot.prp.nr.33, s. 43.

¹⁵ The Civil Code of the Netherlands, s. 96.

¹⁶ Ot.prp.nr.33, s. 43 ja 67.

¹⁷ Ot.prp.nr.33, s. 43.

SOU 2007:17, s. 165–169.

Ranskassa samaa sukupuolta olevien avioliitto on ollut mahdollinen vuodesta 2013 lähtien. Samaa sukupuolta olevien avioliittoa koskevan lain (Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe) mukaan avioparit voivat sukupuolesta riippumatta adoptoida lapsen yhdessä. Myös perheen sisäinen adoptio on mahdollinen.¹⁸

2.2.7 Espanja ja Portugali

Espanjan siviililain (Código Civil) mukaan samaa sukupuolta olevat ovat vuodesta 2005 saakka voineet solmia avioliiton samoin oikeuksin ja velvollisuuksin kuin heteroparit, joten myös adoptio on siitä saakka ollut mahdollista samaa sukupuolta oleville aviopareille.¹⁹

Portugalissa samaa sukupuolta olevien parien avioliitto tuli mahdolliseksi kesäkuussa 2010 voimaan tulleella lainmuutoksella. Samaa sukupuolta olevat avioparit eivät kuitenkaan voi adoptoida lasta yhdessä, eikä vanhemmuuden vahvistaminen ole mahdollista.²⁰

2.2.8 Yhdysvallat

Yhdysvalloissa samaa sukupuolta olevien avioliittoa ei tunnusteta liittovaltion tasolla, mutta samaa sukupuolta olevat voivat solmia avioliiton useissa osavaltioissa. Tietyissä osavaltiossa solmitun avioliiton oikeusvaikutukset rajoittuvat osavaltion sisäisiin asioihin, eivätkä liittovaltion tasolla avioliittoon liittyvät oikeudelliset ja taloudelliset vaikutukset koske samaa sukupuolta olevia pareja.²¹ Syyskuuhun 2014 mennessä samaa sukupuolta olevien avioliitto oli laillistettu yhdeksässätoista osavaltiossa (Kaliforniassa, Connecticutissa, Delawarissa, Havaijilla, Illinoisissa, Iowassa, Mainessa, Marylandissa, Massachusettsissa, Minnesotassa, New Hampshirissa, New Jerseyssä, New Mexicossa, New Yorkissa, Oregonissa, Pennsylvaniassa, Rhode Islandissa, Vermontissa ja Washingtonissa) sekä Columbia Districtin alueella eli Washington D.C:ssä.²²

¹⁸ http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/france/legal

¹⁹ Ot.prp.nr.33, s. 43.

²⁰ http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/portugal/legal

²¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_in_the_United_States

SOU 2007:17, s. 171–174.

²² http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_in_the_United_States

Yhdysvaltain korkein oikeus päätti 6.10.2014 jättää käsittelemättä viiden osavaltion (Virginia, Utah, Oklahoma, Indiana ja Wisconsin) valitukset muutoksenhakutuomioistuinten päätöksistä, joiden mukaan samaa sukupuolta olevien avioliiton kieltäminen on perustuslain vastaista. Päätöksen seurauksena samaa sukupuolta olevien avioliittoa koskevat kiellot kumoutuivat välittömästi kyseisissä osavaltioissa. Korkeimman oikeuden päätöksen myötä samaa sukupuolta olevien avioliittoa koskevat kiellot kumoutuvat myös Pohjois-Carolinassa, Etelä-Carolinassa, Länsi-Virginiassa, Coloradossa, Kansasissa ja Wyomingissa, sillä kyseessä olevilla muutoksenhakutuomioistuimilla on tuomiovalta myös näissä osavaltioissa. Korkeimman oikeuden päätös johti tämän vuoksi siihen, että samaa sukupuolta olevien avioliitto tuli sallituksi yhteensä 30 osavaltiossa.²³

Lisäksi Yhdysvaltain 9. tuomiopiirin muutoksenhakutuomioistuin kumosi 7.10.2014 samaa sukupuolta olevien avioliittoa koskevat kiellot Nevadassa ja Idahossa, joskin Idaholla on vielä mahdollisuus valittaa päätöksestä. Yhdysvaltain 9. tuomiopiirin muutoksenhakutuomioistuimella on tuomiovalta myös Alaskassa, Arizonassa ja Montanassa, joten myös näissä osavaltioissa voimassa olevat samaa sukupuolta olevien avioliittoa koskevat kiellot tulevat todennäköisestä kumoutumaan. Sukupuolineutraalin avioliiton sallivien osavaltioiden määrä saattaakin näiden kahden tuomioistuinpäätöksen vuoksi nousta 35:een.²⁴

2.2.9 Kanada, Etelä-Afrikka ja Argentiina

Kanadassa avioliittoa koskee liittovaltion tasolla avioliittolaki (Civil Marriage Act), jota muutettiin vuonna 2005 muutoslalla (Bill C-38) niin, että laki mahdollistaa samaa sukupuolta olevien avioliiton. Jo tätä ennen sukupuolineutraali avioliitto oli ollut mahdollinen yhdeksässä provinssissa. Avioliittoinstituution laajeneminen koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja on tapahtunut common law -tradition mukaisesti

²³ http://www.washingtonpost.com/politics/courts_law/supreme-court-declines-to-review-same-sex-marriage-cases/2014/10/06/ee822848-4d5e-11e4-babe-e91da079cb8a_story.html
<http://www.usatoday.com/story/news/nation/2014/10/06/supreme-court-gay-marriage/16546959/>
<http://www.advocate.com/politics/marriage-equality/2014/10/06/breaking-supreme-court-wont-take-marriage-cases-5-states-get>

²⁴ <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2014/10/07/federal-appeals-court-gay-marriage-idaho-nevada/16872117/>
<http://www.advocate.com/politics/marriage-equality/2014/10/07/court-strikes-down-idaho-and-nevadas-marriage-bans>

tuomioistuinvetoisesti, kun tuomioistuimet ovat kanteiden seurauksena joutuneet ottamaan kantaa siihen, onko perustuslain mukaista, että provinssien viranomaiset kieltäytyvät vihkimästä samaa sukupuolta olevia pareja. Samaa sukupuolta olevien avioliitolla on samat oikeusvaikutukset kuin eri sukupuolta olevien avioliitolla.²⁵

Etelä-Afrikassa avioliittoa sääntelee kolme lakia (Marriage Act, Civil Union Act ja Recognition of Customary Marriages Act), ja samaa sukupuolta olevat parit voivat solmia avioliiton ainoastaan siviililiittoja koskevan lain (Civil Union Act) mukaan. Samaa sukupuolta olevien avioliiton mahdollistava lainmuutos siviililiittoja koskevaan lakiin tehtiin marraskuussa 2006. Perustuslakituumioistuimen päätöksen mukaan common law -avioliiton täytyi olla mahdollinen myös samaa sukupuolta oleville pareille. Perustuslakituumioistuimen mukaan tilanne, jossa samaa sukupuolta oleva pari ei voinut solmia avioliittoa, oli perustuslain vastainen. Aviopari voi valita, rekisteröidäkö heidän liitonsa avioliitoksi vai siviiliparisuhteeksi.²⁶

Argentiina salli samaa sukupuolta olevien avioliitot lain muutoksella heinäkuussa 2010. Aikaisemmin Argentiinassa ei maan laajuisesti ollut rekisteröityä parisuhdetta vastaavaa instituutiota, vaan siviililiitot sallittiin ainoastaan joissakin maakunnissa. Samaa sukupuolta olevilla aviopareilla on kaikki samat oikeudet kuin eri sukupuolta olevilla pareilla, myös oikeus adoptoida yhdessä.²⁷

²⁵ Legislative history of Bill C-38 (The Civil Marriage Act)

http://www2.parl.gc.ca/Sites/LOP/LegislativeSummaries/Bills_ls.asp?Parl=38&Ses=1&ls=c38#aoverviewtxt
SOU 2007:17, s. 175–178.

²⁶ Government Gazette 30.11.2006, s. 3–4.

Artikkeli South-Afrika Infon (The Official Gateway to South-Africa) verkkosivuilla

<http://www.southafrica.info/services/rights/same-sex-marriage.htm>

http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_in_South_Africa

²⁷ Artikkeli Argentina legalizes same-sex marriages, <http://www.webcitation.org/5rMTPjHP2>

Artikkeli Argentina Gay Marriage Law signed by president Sign on San Diegon sivuilla

<http://www.signonsandiego.com/news/2010/jul/21/argentinas-gay-marriage-law-signed-by-president/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_in_Argentina

2.3 Eri maiden lainsäädäntöratkaisuja koskien rekisteröityä parisuhdetta

2.3.1 Saksa

Samaa sukupuolta olevien rekisteröity parisuhde on ollut Saksassa mahdollinen vuodesta 2001 saakka (Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft). Rekisteröidyn parisuhteen oikeusvaikutukset ovat adoptio-oikeutta lukuun ottamatta pääosin samat kuin avioliitossa. Rekisteröidyssä parisuhteessa oleva pari ei voi yhdessä adoptoida lasta, mutta perheen sisäinen adoptio on mahdollinen. Samaa sukupuolta oleville pareille ei anneta hedelmöityshoitoja, mutta yksinäisellä naisella on mahdollisuus saada hedelmöityshoitoja.²⁸

2.3.2 Itävalta

Itävallassa samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet rekisteröidä parisuhteensa vuodesta 2010 saakka (Eingetragene Partnerschaft-Gesetz). Adoptio-oikeutta lukuun ottamatta rekisteröidyllä parisuhteella on samat oikeusvaikutukset kuin avioliitolla. Samaa sukupuolta oleva parisuhteensa rekisteröinyt pari ei voi yhdessä adoptoida lasta, mutta perheen sisäinen adoptio on mahdollinen. Lisäksi samaa sukupuolta olevilla pareilla on oikeus saada hedelmöityshoitoja. Yksinäisille naisille hedelmöityshoitoja ei anneta.²⁹ Samaa sukupuolta olevien avioliittoa koskeva lakialoite on parhaillaan vireillä eduskunnassa.³⁰

²⁸ http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/germany/legal
<http://www.thelocal.de/20140523/homosexual-partners-gain-limited-adoption-rights>
http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_lpartg/englisch_lpartg.html

²⁹ http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/austria/legal
http://en.wikipedia.org/wiki/Recognition_of_same-sex_unions_in_Austria

³⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage

2.3.3 Sveitsi

Sveitsissä samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet rekisteröidä parisuhteensa vuodesta 2007 alkaen (Bundesgesetz über die eingetragene Partnerschaft gleichgeschlechtlicher Paare - Partnerschaftsgesetz). Rekisteröidyssä parisuhteessa olevat eivät voi yhdessä adoptoida lasta eikä heillä ole perheensisäistä adoptio-oikeutta. Myöskään hedelmöityshoitoja ei anneta samaa sukupuolta oleville pareille eikä yksinäisille naisille. Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta rekisteröidyllä parisuhteella on samat oikeusvaikutukset kuin avioliitolla.³¹ Samaa sukupuolta olevien avioliittoa koskeva lakialoite on parhaillaan vireillä eduskunnassa.³²

2.3.4 Viro

Viron parlamentti hyväksyi 9.10.2014 sukupuolineutraalin parisuhdelain, joka mahdollistaa sekä samaa että eri sukupuolta olevien pariskuntien parisuhteen rekisteröimisen. Lain mukaan parisuhteensa rekisteröineillä avopareilla on sukupuolesta riippumatta lähes samat oikeudet kuin aviopareilla perheen ulkoista adoptiota lukuun ottamatta. Laki tulee voimaan vuoden 2016 alussa.³³

³¹ http://www.ilga-europe.org/home/guide/europe/country_by_country/switzerland/legal

³² http://www.parlament.ch/d/suche/Seiten/geschaefte.aspx?gesch_id=20130468

³³ <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1412829281858>

<http://www.aamulehti.fi/Ulkomaat/1194932274954/artikkeli/viro+sallii+homoille+rekisteroidyn+parisuhteen.html>

LÄHTEET

Ot.prp.nr.33, Norjan sukupuolineutraalin avioliittolain esityöt, Det kongelige barne- og likestillingsdepartement: Proposjon til Stortinget, Ot.prp.nr.33 (2007–2008) Om lov om endringer i ekteskapsloven, barnelova, adopsjonsloven, bioteknologiloven mv. (felles ekteskapslov for heterofile og homofile par)

SOU 2007:17, Ruotsin sukupuolineutraalin avioliittolain esityöt, Regeringens proposition 2008/09:80 ja esitystä edeltänyt mietintö Äktenskap för par med samma kön (SOU 2007:17)

Civil Code of The Netherlands, The Civil Code of the Netherlands, Kluwer Law International 2009

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/trouwen-samenlevingscontract-en-geregistreerd-partnerschap>

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/11386/a/125581>

http://www2.parl.gc.ca/Sites/LOP/LegislativeSummaries/Bills_Is.asp?Parl=38&Ses=1&S=c38#aoverviewtxt

<http://www.webcitation.org/5rMTPjHP2>

<http://www.signonsandiego.com/news/2010/jul/21/argentinas-gay-marriage-law-signed-by-president/>

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142282>

<http://politiken.dk/newsinenglish/ECE963619/gay-adoption-on-the-lawbooks/>

<http://www.southafrica.info/services/rights/same-sex-marriage.htm>

<http://www.thelocal.de/20140523/homosexual-partners-gain-limited-adoption-rights>

http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_lpartg/englisch_lpartg.html

http://www.parlament.ch/d/suche/Seiten/geschaefte.aspx?gesch_id=20130468

Government Gazette 30.11.2006, Etelä-Afrikan virallinen lehti 30.11.2006, lainmuutos Civil Union Bill, hakutulosten # 3 osoitteessa

<http://www.search.gov.za/info/search.jsp?qa=3&qt=1&q=civil+union&rss=1&rssl=1&rssr=true&rsd=1&rps=20&rsm=true&s=1&st=b&ast=1&xcb=1287656237921>

<http://ilga.org/>

<http://www.pewforum.org/2013/12/19/gay-marriage-around-the-world-2013/>

http://www.washingtonpost.com/politics/courts_law/supreme-court-declines-to-review-same-sex-marriage-cases/2014/10/06/ee822848-4d5e-11e4-babe-e91da079cb8a_story.html

<http://www.usatoday.com/story/news/nation/2014/10/06/supreme-court-gay-marriage/16546959/>

<http://www.usatoday.com/story/news/nation/2014/10/07/federal-appeals-court-gay-marriage-idaho-nevada/16872117/>

<http://www.advocate.com/politics/marriage-equality/2014/10/06/breaking-supreme-court-wont-take-marriage-cases-5-states-get>

<http://www.advocate.com/politics/marriage-equality/2014/10/07/court-strikes-down-idaho-and-nevadas-marriage-bans>

http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country

http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/austria/legal

http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/denmark/legal

http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/france/legal
http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/germany/legal
http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/portugal/legal
http://www.ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/switzerland/legal
http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage
http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_legislation_around_the_world
http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_in_Argentina
http://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_marriage_in_the_United_States
http://en.wikipedia.org/wiki/Recognition_of_same-sex_unions_in_Austria
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1412829281858>
<http://www.aamulehti.fi/Ulkomaat/1194932274954/artikkeli/viro+sallii+homoille+reki+steroidyn+parisuhteen.html>

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7067
ISBN 978-952-259-419-8 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.oikeusministerio.fi